Српска теологија данас 2010 (28–29. мај 2010)
Београд: Православни богословски факултет, 2011, 455–464

Владислав Пузовић

Православни богословски факултет, Београд

Посредовање српског патријарха Варнаве (Росића) у канонском спору између Московске патријаршије и Архијерејског синода Руске заграничне Цркве

Сажетак: *Рад је посвећен излагању и анализи, у црквеној историји недовољно разјашњене, епизоде у српско-руским црквеним односима у првој половини XX века. На основу архивске грађе (Архив Светог архијерејског синода Српске православне Цркве и Государственный архив Российской Федерации) анализира се посредничка улога српског патријарха Варнаве (Росића) у канонском спору између Архијерејског синода Руске заграничне Цркве и Московске патријаршије, 30-их година XX века. Рад прати заоштравање односа између Српске и Московске патријаршије током покушаја разрешавања замршеног руског канонског спора, који је по многим карактеристикама био без преседана у хришћанској историји.*

Кључне речи: *Српски патријарх Варнава (Росић), митрополит Сергије (Страгородски), митрополит Антоније (Храповицки), раскол, забрана свештенодејства, канонска јурисдикција.*

Увод

Један од главних центара Руске заграничне Цркве, у периоду између два светска рата, налазио се на канонској територији Српске патријаршије. У периоду од 1920. до 1922. године, у Сремским Карловцима се налазила руска заграничне Привремена виша црквена управа (Временное высшее церковное управление), а од 1922. године Архијерејски синод Руске заграничне Цркве.[1] Српска Црква, на чији позив је заграничне црквена управа прешла из Цариграда у Србију,[2] фактички је била покровитељ заграничног Архијерејског синода. Била је то специфична канонска ситуација која је била резултат ванредних историјских прилика. На једној канонској територији налазила су се два архијерејска синода (српски и руски заграничне), чији међусобни односи нису били до краја прецизно дефинисани. Са друге стране, овај канонски преседан додатно је компликовала чињеница недефинисаних односа између заграничног Синода и Московске патријаршије. Како су се ти односи погоршавали, тако је позиција Српске патријаршије, као покровитеља заграничног Архијерејског синода, бивала све тежа. То је посебно дошло до изражаја после

[1] Заграничне Привремена виша црквена управа укинута је указом патријарха Тихона (N 348), од 22. априла / 5. маја 1922. године. Текст указа се налази у: Государственный архив Российской Федерации (у даљем тексту ГА РФ), Ф. 6343, Оп. 1, Д. 4, Л. 5. Исте године, 20. августа / 2. септембра формиран је заграничне Архијерејски синод. Текст одлуке заграничних архијереја о формирању Архијерејског синода се налази у: ГА РФ, Ф. 6343, Оп. 1, Д. 4, Л. 82–83 об.

[2] Руски избегли архијереји су у Србију дошли на позив патријарха Димитрија (Павловића).- Иоанн (Максимович) архиеп. *Русская зарубежная Церковь*, Jordanville, 1991, 6; Ковалевский П. Е. *Зарубежная Россия. История и культурно-тросветительная работа русского зарубежя за полвека (1920–1970)*, Париж, 1971, 197; Раев М. *Россия за рубежом. История культуры русской эмиграции 1919–1939*, Москва, 1994, 157.

објављивања познате *Декларације* заменика мјестобљуститеља московског патријарашког трона митрополита Нижегородског Сергија (Страгородског) 1927. године, чија је последица била прекид административних односа између Архијерејског синода Заграничне Цркве и Московске патријаршије.[3]

Циљ овога рада јесте да прикаже комплексност позиције Српске патријаршије у међуруском црквеном спору, кроз анализу посредовања српског патријарха Варнаве (Росића) у преговорима између заграничног Архијерејског синода и Московске патријаршије, који су вођени 30-их година XX века.

Писмо митрополита Сергија патријарху Варнави — молба за посредништво

Посредничка улога патријарха српског Варнаве (Росића) у спору између Московске патријаршије и Заграничне Цркве није била плод његове иницијативе, већ иницијативе заменика мјестобљуститеља московског патријарашког трона митрополита Сергија (Страгородског).

Митрополит Сергије се патријарху Варнави[4] обратио опширним писмом, од 23. марта 1933. године,[5] у коме га моли да преузме посредничку улогу у решавању спора са карловачком црквеном групом.[6] Окосницу писма чини аргументација о неканонском положају заграничних црквених структура (Архијерејског синода и сабора), као и спорном канонском статусу избеглих руских архијереја појединачно.[7] Истовремено, митрополит Сергије наводи да су се заграничні архијереји више пута оглушили о наредбе црквених власти из Москве, којима је тражено затварање заграничне црквене управе, и да су уместо тога учврстили своје деловање, захтевајући јурисдикцију над читавом руском дијаспором (повремено чак и над Црквом у Русији) и спроводећи пропагандни рат против Московске патријаршије.[8]

Да би се оваква ситуација превазишла, митрополит Сергије предлаже следеће кораке: 1) испуњавање указа (N 95), од 1/14 јула 1927. године, којим се предвиђа обавеза заграничног клира да потпише писмену гаранцију о лојалности према совјетским властима, чиме би заграничні архијереји следили курс црквене политике Московске патријаршије; 2) архијереји који не потпишу ову обавезу, дужни су да напусте клир Московске патријаршије и да пређу у јурисдикцију помесне православне цркве на чијој се територији налазе, истовремено предајући заграничне

[3] Текст *Декларације* се налази у: ГА РФ, Ф. 5919, Оп. 1, Д. 1, Л. 14–16. Одговор Заграничне Цркве је садржан у Окружној посланици заграничног Архијерејског сабора, од 27. августа / 9. септембра 1927. године. Текст посланице се налази у: ГА РФ, Ф. 6343, Оп. 1, Д. 379, Л. 28–29 об.

[4] Познанство двојице архијереја потиче из времена школовања будућег српског патријарха у Санкт Петербургу, почетком XX века. У то време ректор Санктпетербуршке Духовне академије био је митрополит Сергије (тада архиепископ Фински), који је младог српског богослова постригао у монашки чин. — Евфимий (Логвинов) иеромонах, Письмо Сербского патриарха Варнавы митрополиту Антонию (Храповицкому) и Собору епископов Русской Церкви заграницей от 5/18 июля 1933. г. *XIII ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского Гуманитарного Университета (ПСТГУ) — материалы*, Москва, 2003, 282.

[5] Текст писма се налази у: Архив Светог архијерејског синода Српске православне Цркве (у даљем тексту АС СПЦ), *фасцикла: Руска заграничнa Црква — историја, прилоги бр. 14*, Л. 32–37.

[6] Почетак писма гласи:„Свагдашњи истински братски однос Вашег Блаженства према нашој Светој Православној Цркви Руској, усељава у мене наду да ћемо наћи у Вашем лицу добронамерног и непристрасног посредника у питању лечења наше застареле црквене болести, која већ много времена оптерећује нашу Патријаршију, причињавајући јој дубоку бол.“- Исто, Л. 32.

[7] Митрополит Сергије Заграничну Цркву назива „кометом која лута у међуцрквеном простору.“- Исто, Л. 35. За такво стање кривицу сносе руски избегли архијереји који су „злоупотребили братско гостопримство Српске православне Цркве.“- Исто, Л. 33.

[8] Исто, Л. 33–35.

храмове и остале црквене објекте московским црквеним властима (уколико су ти храмови раније били у надлежности Свјатјејшег правитељствујушчег синода Руске Цркве); 3) без обзира који ће пут изабрати (из тачке 1 или 2), заграничні архијереји су дужни да укину заграничні Архијерејски синод и сабор; 4) за испуњење ових захтева оставља се рок до 9. маја текуће (1933.) године. У случају неиспуњавања захтева, митрополит Сергије прети црквеним казнама.[9]

Овако формулисан план решавања руског црквеног питања ставио је патријарха Варнаву у врло деликатан положај. Он је био свестан да се митрополит Сергије налази под сталним притиском бољшевичког режима, коме је један од циљева био укидање Заграничне Цркве и на тај начин гушење гласа који је непрестано сведочио свету о комунистичком терору над Црквом у Совјетском Савезу. Истовремено, знао је да канонска позиција Руске заграничне Цркве није беспрекорна и да је митрополит Сергије управо то искористио да притисак пребаци на Српску Цркву. Деликатност позиције српског патријарха појачана је наговештајем митрополита Сергија, да би у случају негативног одговора карловачких заграничних архијереја, могло доћи до погоршања односа између Московске патријаршије и оних помесних православних цркава које би наставиле да имају односе са „карловачким расколничким центром."[10]

Да не би дошло до такве ситуације, заменик мјестобљуститеља московског патријарашког трона је очекивао од српског патријарха, да својим архипастирским ауторитетом утиче на заграничні Синод, на челу са митрополитом Антонијем (Храповицким), да се спор разреши у складу са захтевима из Москве.

Посредовање српског патријарха током 1933. године

Патријарх Варнава је на писмо митрополита Сергија одговорио кратким писмом од 1. маја 1933. године.[11] Изражавајући жаљење због неспоразума у Руској Цркви, српски патријарх прихвата „значајну и мучну улогу" која му је поверена из Москве. Истовремено, тражи од митрополита Сергија продужење рока за решавање овог проблема, односно да уместо назначеног рока (9. мај 1933. године) исти буде продужен за годину дана.[12]

Патријарх Варнава,18. маја, упућује писмо Светом архијерејском сабору Српске Цркве,[13] у коме, уз писмо митрополита Сергија и одговор на њега, даје кратак историјат руског црквеног спора и закључује:„Сада се, међутим, догодило нешто што излази из оквира Нашег мандата и Наше компетенције. Московска патријаршија захтева да наша Црква откаже досадашње гостопримство и покровитељство над карловачком групом, која је под притиском најстрашнијих црквених прилика, у нашој братској средини свила себи злехудо и пећеничко гнездо. У којој мери је овај категорички захтев Московске патријаршије оправдан и целисходан и да ли

[9] Исто, Л. 36.
[10] Исто, Л. 37.
[11] Текст писма се налази у: АС СПЦ, *Руска заіранична Црква — исшорија*, Л. 72–73.
[12] Као разлог због кога тражи продужење рока, патријарх Варнава наводи:„И сами признајете да је црквена болест доста застарела. А кад је то тако, онда би, логички, требало тим застарелим болестима пружити и мало већи период времена за лечење. Те несугласице, које се повлаче већ више од десет година, не могу бити регулисане за тако мали број дана. У овом случају морамо Вам нагласити још и то, да смо чак и Ми лично оптерећени неодложним и тешким пословима око предузећа наше Српске Цркве, а у вези са новим црквеним уставом, као и предрадњама за скорашњи сабор Преосвећених епископа наше Цркве."- Исто. Митрополит Сергије је касније (у писму од 26. маја исте године) пристао на ову молбу српског патријарха.- Исто, Л. 75.
[13] Текст писма се налази у: АС СПЦ, *Руска заіранична Црква — исшорија, йрилоі бр. 15*, Л. 38–45.

може наша Црква бити равнодушна подједнако и према страдалничкој Руској цркви у пределима СССР-а, где се не поштују никакви канони и где је брутално погажена наша хришћанска светиња, као и према Руској Цркви у емиграцији — о томе би требало да се изјасни наш Свети архијерејски сабор у својој сесији."[14]

Сутрадан, 19. маја, Свети архијерејски сабор је замолио патријарха Варнаву „да и убудуће у братској љубави настоји, да ако је могуће измири завађене стране на корист и братске нам Руске и целе Православне Цркве."[15]

Да измирење руског црквеног спора неће бити лако, сведочи писмо председника Архијерејског синода Заграничне Цркве митрополита Антонија (Храповицког) митрополиту Сергију, од 19. маја.[16] Сазнавши за преписку Сергија са српским патријархом, митрополит Антоније жестоко брани каноничност Заграничне Цркве и осуђује Сергијеву „продају чистоте вере за привидну слободу." На крају, у контексту Сергијевог захтева за потписивање лојалности совјетским властима, закључује:„Ми, слободни епископи Руске Цркве, не желимо примирје са сатаном."[17]

Током летњих месеци 1933. године вођене су интензивне консултације између патријарха Варнаве и заграничног Архијерејског синода. Српски патријарх је 5/18. јула упутио писмо митрополиту Антонију и Сабору Заграничне Цркве, у коме их обавештава о преписци са митрополитом Сергијем и ставовима које је заузео Сабор Српске Цркве.[18] Ово писмо је значајно јер дефинише став Српске патријаршије према Заграничној Цркви и Московској патријаршији. Патријарх Варнава подсећа да је Српска Црква пружила гостопримство руској избегличкој јерархији и да је много пута пружила заштиту заграничној црквеној управи, када су долазили приговори од поглавара других помесних цркава. Патријарх истиче и да ће свака будућа одлука заграничног сабора, од стране Српске Цркве бити третирана као слободно изражена воља заграничног епископата, која неће нарушити односе између српских и заграничних црквених органа.[19]

Истовремено, патријарх Варнава истиче да је Српска Црква дужна да се са посебном осетљивошћу односи према ставовима московских црквених власти, на челу са митрополитом Сергијем.[20] Српски патријарх јасно истиче да Српска Црква „не сматра да је могуће прекинути канонско општење са законитим предстојатељем велике Руске Цркве, само због оваквог или онаквог његовог односа према месној грађанској власти."[21]

Анализирајући ставове српског патријарха, може се констатовати да је оваква позиција Српске Цркве (одржавање канонског јединства и са Заграничном Црквом и са Московском патријаршијом) била тешко одржива у случају изостанка договора између два дела Руске Цркве и даљег заоштравања њихових односа. Управо због тога патријарх Варнава, саопштавајући заграничном епископату да је митрополит Сергије пристао да продужи рок за договор, истиче да би се Српска Црква нашла у изузетно неугодном положају уколико би московске црквене вла-

[14] Исто, Л. 44–45.
[15] АС СПЦ, *Руска заіранична црква — исшорија*, Л. 74.
[16] Писмо је објављено у званичном гласилу Заграничне Цркве — *Церковная жизнь, 8,* 1933, 161–165.
[17] Исто, 164.
[18] Текст писма се налази у прилогу рада: Евфимий (Логвинов) иеромонах, *Письмо сербского патриарха Варнавы митрополиту Антонию (Храповицкому)*, 284–286.
[19] Исто, 285.
[20] Патријарх Варнава истиче посебно поштовање према митрополиту Сергију, називајући га „духовним оцем."- Исто.
[21] Исто.

сти ставиле заграничи епископат под забрану свештенослужења, јер Српска Црква „не би могла да не узме у обзир овакву одлуку.“[22]

У одговору српском патријарху од 8/21. јула,[23] заграничи архијереји, на челу са митрополитом Антонијем, истичу да не могу прихватити услове митрополита Сергија, односно потписати гаранцију лојалности совјетском режиму. Истовремено, одбијају да укину заграничне црквене органе и пређу у јурисдикцију помесних цркава на чијој се територији налазе. Као једино решење виде потврду фактичког стања по коме Руска заграничка Црква привремено функционише самостално у односу на Московску патријаршију.[24]

Заоштравање односа између Српске и Московске патријаршије

Неуспех у приближавању ставова између заграничног Архијерејског синода у Сремским Карловцима и московских црквених власти на челу са митрополитом Сергијем, био је увод у заоштравање односа између Српске и Московске патријаршије. Митрополит Сергије је сматрао да је Српска Црква дужна да ликвидира карловачки заграничи црквени центар и како је време пролазило, тако је пооштравао тон у обраћању српском патријарху. У писму патријарху Варнави, од 19. децембра 1933. године,[25] митрополит Сергије, уз подсећање да је рок за решавање „карловачког питања“ пред истицањем, пита:„Какви су кораци предузети од стране Српске Православне Сестре-Цркве за канонско уређење карловачког предузећа и какви су резултати тих корака? Има ли знакова који дозвољавају да се надамо на добар завршетак дела у том смислу и да обратимо на прави пут, ако не целу карловачку групу, онда барем неки део њезин или посебне архијереје и клирике?“[26]

На овај начин притисак из Москве на Српску Цркву је додатно појачан и приближавао се моменат када је српски патријарх морао јасно да се одреди према захтеву митрополита Сергија.

Свој предлог за решење „карловачког питања“ патријарх Варнава је изнео у приватном писму митрополиту Сергију, од 6. јануара 1934. године.[27] Суштина предлога састојала се у преласку заграничних архијереја у канонску јурисдикцију Српске патријаршије. Овај предлог, који је како је и сам патријарх Варнава приметио „у складу са канонима“, био је у основи прихватљив и за митрополита Сергија.[28]

Међутим, спор између српског патријарха и заменика мјестобљуститеља московског патријарашког трона је настао у вези са модалитетима преласка заграничних архијереја у српску канонску јурисдикцију. Док се српски патријарх зала-

[22] Исто, 286.

[23] Текст писма заграничних архијереја патријарху Варнави се налази у: Исто, 286–289.

[24] Исто, 287–288. Овом одговору српском патријарху била је придодата опширна Окружна посланица Архијерејског сабора Заграничне Цркве, у којој се до детаља оповргавају аргументи митрополита Сергија. Текст посланице се налази у: *Церковная жизнь, 8,* 1933, 137–158. Детаљну анализу ове Окружне посланице видети код: Лебедев А. протоиерей, Обзор Окружнаго послания Архиерейского Собора РПЗЦ от 1933. г. *История Русской Православной Церкви в XX в. (1917–1933) — материалы конференции*, Мюнхен, 2002, 449–461.

[25] Текст писма митрополита Сергија патријарху Варнави, од 19. децембра 1933. године, налази се у: АС СПЦ, *Руска заграничка Црква — историја*, Л. 80–81.

[26] Исто, 81.

[27] Текст писма се налази у: АС СПЦ, *Руска заграничка Црква — историја*, Л. 82–83.

[28] Митрополит Сергије је од почетка свог замјеститељства сматрао да је прелазак заграничних архијереја у канонску јурисдикцију помесних цркава на чијој се територији налазе једно од решења. Такав став је изнео у писму заграничним архијерејима од 20. августа / 12. септембра 1926. године. Текст писма се налази у: АС СПЦ, *Руска заграничка Црква — историја, прилог бр. 6*, Л. 11–12.

гао за опстанак заграничног црквеног центра, као аутономног административног органа у саставу Српске патријаршије,[29] дотле је митрополит Сергије инсистирао на укидању заграничног Архијерејског синода и појединачном преласку заграничних архијереја у службу Српске Цркве.

У ванредним историјским околностима, када се није могло поуздано знати да ли су ставови московских црквених власти искључиво црквеног карактера, или су формирани под утицајем бољшевичког режима, коме је несумњиво било у интересу укидање Руске заграничне Цркве, патријарх Варнава је тежио да сачува заграничи црквени центар кроз форму аутономног статуса у оквиру Српске Цркве.[30] Са друге стране, митрополит Сергије је тежио укидању заграничног црквеног центра, који је у том периоду фактички био конкурентски јурисдикциони центар Московској патријаршији за читаву руску дијаспору, ван граница СССР-а.[31] Читаву ситуацију додатно је компликовало питање руске црквене имовине у иностранству, на коју су право полагали и Заграничне Црква и Московска патријаршија.[32]

Незадовољан ставом српског патријарха, митрополит Сергије, у писму од 7. фебруара 1934. године, пооштрава услове за разрешење „карловачког питања". Пре преласка у канонску јурисдикцију Српске Цркве, заграничи архијереји су дужни да се покају за учињени грех раскола са Мајком Црквом, и то покајање треба да поднесу Светој Цркви у лицу Московске патријаршије, након чега би уследило обавезно ликвидирање заграничног карловачког црквеног центра.[33] Истовремено, митрополит Сергије упућује директну поруку Српској Цркви, да би, у случају реализације плана патријарха Варнаве о преласку заграничне управе као аутономне црквене јединице у састав Српске патријаршије, Московска патријаршија сматрала да се ради о заштити расколника, те би канонска одговорност била, не само на заграничним расколницима који се скривају од законите московске црквене власти, већ и на Српској Цркви која скрива расколнике од надлежне црквене власти.[34]

Пошто је заграничи Архијерејски синод још једанпут негативно одговорио на захтеве из Москве,[35] патријарх Варнава је 25. маја 1934. године обавестио митрополита Сергија да се услед немогућности постизања договора, може сматрати да је његова мисија посредовања завршена.[36] Истовремено, српски патријарх још једанпут понавља да би једино реално решење било у преласку заграничних архијереја у српску канонску јурисдикцију и упозорава митрополита Сергија да би евентуалне црквене казне против заграничне јерархије само додатно појачале црквене поделе.[37]

---

[29] *Писмо патријарха Варнаве митрополиту Сергију*, АС СПЦ, Руска заграничи Црква — историја, Л. 82.

[30] Српски патријарх у писму митрополиту Сергију, од 6. јануара 1934. године, објашњава да би привремени аутономни статус заграничног црквеног центра био заснован не на канонском територијалном принципу, већ на персоналном (етничком).- Исто.

[31] О томе сведочи жалба митрополита Сергија патријарху Варнави, у писму од 7. фебруара 1934. године, у вези са притиском заграничног Архијерејског синода на руског митрополита Сергија у Јапану, због његове жеље да се потчини канонској јурисдикцији Московске патријаршије.- Исто, прилог бр. 16, Л. 46–47.

[32] О овом проблему митрополит Сергије детаљно расправља у писму патријарху Варнави, од 7. фебруара 1934. године.- Исто, Л. 48–49.

[33] Исто, Л. 47.

[34] Исто, Л. 47–48.

[35] Видети писмо Архијерејског синода Заграничне Цркве патријарху Варнави, од 24. априла / 7. маја 1934. године.- АС СПЦ, *Руска заграничи Црква — историја, прилог бр. 17,* Л. 54–59.

[36] Текст писма патријарха Варнаве митрополиту Сергију, од 25. маја 1934. године, налази се у: Исто, прилог бр. 18, Л. 60–66.

[37] Исто, Л. 66.

Одговор из Москве уследио је 22. јуна 1934. године. Патријаршијски Свети синод, на челу са митрополитом Сергијем донео је указ (N 50), којим се заграничних архијереји, на челу са митрополитом Антонијем, предају црквеном суду и забрањује им се свештенослужење, а сви поглавари православних цркава се упозоравају да прекину молитвену заједницу са карловачким расколницима, јер ће у супротном бити подвргнути истим казнама као и сами заграничних расколници.[38]

Овај указ је потврдио раскол између Московске патријаршије и Заграничне Цркве. У пракси није имао ефекта., јер је заграничних Архијерејски синод наставио да функционише, захваљујући подршци Српске Цркве. Одбијање Српске патријаршије да испуни указ из Москве и настављање покровитељства над заграничним Архијерејским синодом, допринели су, да у наредним годинама, односи између две патријаршије буду на најнижем могућем нивоу. О томе сведочи писмо митрополита Сергија митрополиту Елевтерију Литванском, од 13. марта 1936. године,[39] у коме га обавештава о ставу патријарха Варнаве у вези са заграничним црквеним питањем. Парафразирајући став српског патријарха да неће признати никакве црквене казне које долазе од московских црквених власти, јер оне нису слободне, већ делају по диктату бољшевичког режима, закључује да патријарх Варнава јесте „покровитељ и инспиратор“ расколничког покрета „отворено имајући молитвено општење са расколницима.“[40]

На основу наведеног става митрополита Сергија, може се закључити, да су крајем 30-их година XX века, Српска и Московска патријаршија биле на ивици отвореног раскола. До формалног прекида канонског јединства, ипак, није дошло. Томе су, између осталог, допринели историјски догађаји који су уследили (скоро потпуни погром Руске Цркве у СССР-у, крајем 30-их година XX века и почетак II светског рата), а који су бацили у други план заграничне црквено питање.

Закључак

Евидентно је да изнуђена посредничка улога српског патријарха Варнаве (Росића), у канонском спору између Московске патријаршије и Архијерејског синода Руске заграничне Цркве 30-их година XX века, није успела да разреши међуруски црквени спор. Као резултат таквог стања дошло је до заоштравања односа између Српске и Московске патријаршије. Битно је, међутим, подвући да у ванредним историјским околностима, које су у многим аспектима биле без преседана у историји Хришћанске Цркве, канонска позиција обе руске супротстављене стране није била беспрекорна.

Заграничних Архијерејски синод у Сремским Карловцима, који је фактички био паралелна етничка јурисдикција на канонској територији Српске патријаршије, тежио је обједињавању целокупне руске дијаспоре, притом немајући јасно дефинисану канонску позицију на свеправославном нивоу. Са друге стране, канонска позиција заменика мјестобљуситеља московског патријарашког трона митрополита Сергија (Страгородског) била је сумњива због чињенице постојања снажне опозиције према његовој црквеној политици у самој Московској патријаршији (део епископата га је сматрао узурпатором црквене власти), као и због сталне сумње у вези са карактером његових односа са комунистичким режимом.

[38] Текст указа (N 50) видети у: *Журнал Московской патриархии в 1931–1935 їоды*, Москва, 2001, 227–229.
[39] Текст писма се налази у: ГА РФ, Ф. 6343, Оп. 1, Д. 252 б, Л. 103–104.
[40] Исто, Л. 103.

У таквој неразјашњеној црквеној ситуацији, Српска Црква је наставила да пружа гостопримство избеглим руским архијерејима и њиховом Синоду, ризикујући на тај начин заоштравање односа са Московском патријаршијом.

Догађаји који су уследили после II светског рата (одлазак заграничног Архијерејског синода из Југославије) учинили су да ово питање више не буде приоритетно у односима између Српске и Московске патријаршије.

Архивска грађа

Архив Светог архијерејског синода Српске православне Цркве
фасцикла: Руска заграничка Црква — историја

Государственный архив Российской Федерации
Фонд 5919, Опись 1, Дело 1 (Дело митрополита Сергия — документы к церковным событиям 1927–1928)
Фонд 6343, Опись 1, Дело 4 (Об упразднении Высшего русского церковного управления за границей и об образовании высшей власти)
Фонд 6343, Опись 1, Дело 252 б (Выписки из протоколов Архиерейского синода; переписка Синода с митрополитом Евлогием и другими по поводу сообщений о попитках митрополита Евлогия освободится от контроля заграничного Архиерейского Собора и подчинить себя все заграничние русские церкви)
Фонд 6343, Опись 1, Дело 379 (Окружные послания председателя Архиерейского синода)

Литература

Евфимий (Логвинов) иеромонах, Письмо Сербского патриарха Варнавы митрополиту Антонию (Храповицкому) и Собору епископов Русской Церкви заграницей от 5/18 июля 1933 г., *XIII ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского Гуманитарного Университета — материалы*, Москва, 2003, 278–289.
Иоанн (Максимович) архиеп. *Русская зарубежная Церковь*, Jordanville, 1991.
Ковалевский П. Е. *Зарубежная Россия. История и культурно-просветительная работа русского зарубежя за полвека (1920–1970),* Париж, 1971.
Лебедев А. протоиерей, Обзор Окружнаго послания Архиерейского Собора РПЗЦ от 1933. г. *История Русской Православной Церкви в XX в. (1917–1933) — материалы конференции*, Мюнхен, 2002, 449–461.
Раев М. *Россия за рубежом. История культуры русской эмиграции (1919–1939),* Москва, 1994.

Периодика

Церковная жизнь, 8, 1933.
Журнал Московской патриархии в 1931–1935 годы, Москва, 2001.

Владислав Пузович

Посредничество Патриарха сербского Варнавы (Росича) в каноническом споре между Московской Патриархией и Архиерейским Синодом Русской Церкви Заграницей

Резюме: Оказавшись в положении посредника в каноническом споре между Московской Патриархией и Архиерейским Синодом Русской Православной Церкви заграницей, Патриарх Сербский Варнава (Росич) пытался влиять на разрешение церковного размежевания между русскими иерархами. Прилагая значительные усилия, в течение 1933–1934 годов, Патриарху Сербскому так и не удалось разрешить размежевание, раздирающее русскую церковную плоть.

После запрета, в 1934 году, священнослужения и предания церковному суду заграничных русских архиереев, — постановлениями Патриаршего Синода в Москве, во главе с Митрополитом Сергием (Страгородским), и занятой позиции Сербской Церкви не принять эти акты, — наступило обострение отношений между Сербской и Московской патриархиями.

Настоящая работа представляет попытку проанализировать этот в церковной истории недостаточно разъясненный эпизод сербско-русских церковных взаимоотношений первой половины XX века.